

Kulttuurintutkimuksen lumo

Sen jälkeen kun yhteiskuntatieteilijät keksivät postmodernin ja saivat käyttöönsä oman tietokoneen, mikään ei ollut enää entisensä. Tieteellinen tuotavuus kasvoi räjähdysmäisesti, niin uusilla kirjoilla kuin lehdilläkin mitattuna. Näin ironisoi brittiläisen *New Statesman* -lehden kulttuurikriitikko joskus 1980-luvun puolivälissä.

Postmodernin lumo on sittemmin hiipunut ja sen paikan akateemisilla markkinoilla on ottanut kulttuurintutkimus. Molempien taustalla on paradigman muros, jota on kutsuttu lingvistiseksi, tulkinnalliseksi tai retoriseksi käänteeksi. Kulttuurintutkimuksen juuret tosin ovat syvemmällä ja leveämmällä akateemisessa maaperässä, mikä on tehnyt siitä myös elinvoimaisemman.

Kulttuurintutkimus on ollut avoin projekti sekä hyvässä että pahassa. Se on sulattanut itseensä monia teoreettisia ja metodologisia innovaatioita ja säilyttänyt uusiutumiskykynsä. Sama kehitys on tuottanut myös muodinmukaisia, mutta vähemmän pohdittuja irtiottoja epämuodikkaiksi käyneisiin perinteisiin.

Kulttuurintutkimuksen akateeminen suosio on toki suhteellista, mutta ainakin sosiologiassa ja tiedotustutkimuksessa sen merkitystä on vaikea olla huomaamatta. Monissa maissa kulttuurintutkimus on myös institutionalisoitunut eli saanut omat yksikkönsä, laitoksensa, oppituolinsa ja julkaisunsa. Yksi alan instituutioista, viime vuonna kymmenen vuotta täyttänyt *Cultural Studies* -lehti, kertoi suunnittelevansa teemanumeroa aiheesta kulttuurintutkimuksen institutionalisoitumisen.

Samasta kehityksestä kertoo myös se, että äskettäin on alkanut tai tänä vuonna alkaa ilmestyä useita lehtiä, joiden nimessä esiintyy ilmaisu *cultural studies*: *European Journal of Cultural Studies*, *International Journal of Cultural Studies*, *Latin American Cultural Studies*...

Institutionalisoituminen näkyy myös Suomessa, tosin lähinnä vain vakiintuneiden oppialojen sisällä, niiden uusissa jaotteluissa tai viranmäärityksissä. Esimerkiksi Tampereen yliopistossa täytetään tänä keväänä uutta mediakulttuurin ja viestintäkasvatuksen määräraikaista professuuria.

Tärkein alan instituutio on jo 1984 Jyväskylään perustettu Nykykulttuurin tutkimusyksikkö. Suosiosta kertoo jotakin se, että yksikön koordinoimassa kulttuurintutkimuksen verkostossa on liki 500 jäsentä. Tutkimusyksikön julkaisema *Kulttuurintutkimus* on muuttunut tiedotuslehdestä yhä selvemmin tieteelliseksi julkaisuksi.

Vieläkö sitten kulttuurintutkimus on akateemisia rajoja rikkova ja poikki-tieteellinen projekti vai onko siitä tulossa disiplina, oma erityinen tieteenhaara? Alan pioneerin Stuart Hallin näkemys kulttuurintutkimuksen disiplinaoinnista 1980-luvun alussa oli kategorinen ei. Kaikki nykyisistä kulttuurintutkimuksen puolestapuhujista eivät ole välttämättä samalla kannalla.

Vilkaisu tieteenhistoriaan osoittaa, että poikkitieteellisillä projekteilla on taipumus ajan kuluessa vakiintua instituutioihin ja sellaisiin 'normaalitieteen' paradigmoihin, joiden kritiikkinä ne alunperin syntyivät. Kriittinen kysymys onkin, mihin suuntaan kulttuurintutkimus kehittyy.

•••

Kulttuurintutkimuksen alkukodiksi tiedotustutkimuksessa yleensä mainittu Birminghamin koulukunta oli alusta pitäen myös poliittinen projekti. Se pyrki tietoisesti rikkomaan vakiintuneita raja-aitoja oli sitten kyse tieteenalojen, korkean ja matalan kulttuurin tai akatemian ja muun yhteiskunnan suhteista. Tässä mielessä ei ole yllättävää, että kulttuurintutkimuksen perinnöstä, sisällöstä ja suunnasta on käyty jatkuvaa kamppailua. Tämä ei varmasti jää epäselväksi myöskään tämän numeron lukijalle.

Pertti Alasuutari polemisoi erilaisia kulttuurintutkimuksen määrittely-yrityksiä vastaan. Hänelle kulttuurintutkimus on poikkitieteellinen, teoreettisesti ja metodisesti eklektinen tutkimussuuntaus, jolle ei pidä esittää mitään tarkkoja rajauksia. Alasuutarin mielestä "teoreettis-ohjelmallisten kirjoitusten" aika on ohi, niiden sijasta kulttuurintutkimuksen suurin haaste tulevaisuudessa on metodologinen uudistuminen.

Kuin vastauksena Alasuutarille Mikko Lehtonen kirjoittaa puheenvuoron, joka on nimenomaan teoreettinen ja ohjelmallinen. Lehtonen perustelee näkemystä, jonka mukaan "kulttuurissa ei ole koskaan kyse yksin kulttuurista". Siksi kulttuurintutkijan tehtävänä ei ole pelkästään tekstien ja merkitysten tutkiminen, sillä kenen tutkittavaksi silloin jää ruumiillisuus, aistimellisuus ja materiaalisuus, jotka nekin ovat tekstuaalisia, mutta eivät nekään vain tekstuaalisia seikkoja? Kirjoituksensa lopussa Lehtonen hahmottelee kulttuurintutkimuksen kehittämisen ohjelman, jollaisia Suomessa ei ole ollut ainakaan viime vuosina tapana kirjoitella.

Tarmo Malmberg puolestaan kirjoittaa oman tulkintansa kulttuurintutkimuksesta suomalaisessa tiedotusopissa. Kirjoituksen punaisena lankana on marxismi ja siitä luopuminen. Malmbergin näkemys kulttuurintutkimuksen ongelmista on monella tapaa vastakkainen Alasuutarin tulkinnalle: kriittinen yhteiskuntateoria on jäänyt "tekstismin" ja "ymmärtävän empiirisen sosiologian" jalkoihin.

Norjalainen mediatutkija Jostein Gripsrud nostaa esiin Suomessa melko harvoin käsitellyn teeman, tutkijan yhteiskunnallisen roolin ja sitoutumisen. Kansainvälisesti teema ei ole uusi kulttuurintutkimuksen yhteydessä. Gripsrud ei kuitenkaan pohdi kulttuurintutkijan sitoutumista jonkin alakulttuurin, vähemmistön tai muuten alistetussa asemassa olevan ryhmän intresseihin – kuten monet amerikkalaiset tai brittiläiset kulttuurintutkijat – vaan osallistumista viralliseen politiikkaan. Gripsrudin kysymys kuuluu yksinkertaisesti: ryhtyäkö Norjan hallituksen asettaman ohjelmanevoston puheenjohtajaksi tekemään viestintäpolitiikkaa.

Gripsrud pohtii rinnakkain kulttuurintutkimuksen kehitystä sekä tutkijan yhteiskunnallista roolia ja vastuuta. Hän korostaa, että kulttuurintutkijat voivat olla politiikan tekijöitä myös tietämättään, silloinkin kun he kuvittelevat tekevänsä pelkkää tutkimusta. Tutkijalla on etuoikeutettu asema julkisena intellektuellina ja hänen on syytä tiedostaa, miten hän tässä roolissa toimii.

Gripsrudin puheenvuoroa lukiessa tulee mieleen *Journalisti*-lehden (4/97) äskettäinen kirjoitus, joka kertoi koruttomasti suomalaisten tutkijoiden hyväuskoisesta samaistumisesta valtaeliittiin. EU:n komissio oli värvännyt talousasiantuntijoita eri maista luennoitsijoiksi Euroopan raha- ja talousliittoa koskeviin tilaisuuksiin. Rahallisen korvauksen vastineeksi tutkijat olivat allekirjoittaneet paperin, jossa he sitoutuivat esittämään näissä tilaisuuksissa vain komission edustamia mielipiteitä. Kuudesta suomalaisesta tarjouksesta saaneesta vain yksi kieltäytyi. Samanlaisista joukkoja värvättiin myös Ruotsista, mutta tietävästi vain yksi kysytyistä suos-

tui.

Kulttuurintutkimuksen akateeminen suosio on tuottanut myös kasvavaa kritiikkiä siitä, että yhteiskuntatieteet ovat kaventuneet pelkäsi tekstien ja merkitysten tutkimiseksi.

Suomalaisen yhteiskuntatieteiden tilaa jokin aika sitten arvioinut akateemikko Erik Allardt pohti ”onko tämä keskittyminen merkityssisältöihin ja ihmisten kielipeleihin mennyt liian pitkälle: Tutkitaan yhä useammin pieniä erillisryhmiä ja niiden sosiaalisia maailmoja ilman että tutkimustuloksilla olisi selvää yhteyttä vakaviin yhteiskunnallisiin ongelmiin”.

Norman Fairclough osoittaa kirjoituksessaan, miten tekstin lähilukukin voi kertoa monia kiinnostavia ja tärkeitä asioita yhteiskunnan muutoksista. Lähiaikoina suomeksi ilmestyvän kirjansa johdantoluvussa Fairclough peilaa yksityisen ja julkisen sekä informaation ja viihteen välisiä jännitteitä mediapuheessa, joka on muuttunut harmittomaksi jutusteluksi.

Käsissäsi on uuden toimituksen ensimmäinen numero. Sen yksi tavoite on avata lehteä myös muille kuin perinteiselle tiedotusoppineiden ja viestinnän tutkijoiden joukolle, joka tässä maassa on auttamatta varsin pieni. Julkaisemme teemanumeroita myös jatkossa – teemat ja aikataulut on kerrottu toisaalla tässä numerossa. Pelkkien yksittäisten teemojen varaan lehteä ei ole kuitenkaan tarkoitus raamittaa, vaan aina on tilaa myös muille artikkeleille. Eikä pelkästään artikkeleille, vaan myös katsauksille, poleemisille puheenvuoroille tai kirjallisuusseille. Nämä muut tieteellisen tekstin lajityypit ovat suotta jääneet artikkelien ja kirjarvioiden varjoon.

Tämän numeron ilmestymisen aikoihin *Tiedotustutkimus* saa myös oman kotisivunsa, joka on vielä tätä kirjoitettaessa ”under construction”. Verko-osoite on <http://www.uta.fi/tiedotustutkimus>.